

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**De Judiciis Ecclesiasticis Ad Germaniæ Catholicæ
Principia Et Usum**

De iudiciis civilibus

Zech, Franz Xaver

Ingolstadii [u.a.], 1765

Titulus XXIX. De Juramentis Quibusdam In Specie.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-68163](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-68163)

De Jurejur. general. Princip. 475

possibilia; quod, licet generale sit, tamen ea, quæ specialem mentionem requirunt, non comprehendat; quod subintelligatur conditio, *rebus sic stantibus*; quod conditionale non obliget, si altera pars conditionem juramenti non servat 100.). De Crimine & Poena perjurii dicitur infra Sect. II.

TITULUS XXIX.
DE JURAMENTIS VARIIS
IN SPECIE.

*Conf. Lib. II. Decretal. Tit. 7. In Sext.
Tit. 4. item Lib. V. Decretal.
Tit. 34.*

§. 376.

DE Divisione Juramenti in varias *Jura-*
species, ejusque obligatione di- *mentum*
ctum est Titulo superiori; nunc bre- *Extraju-*
viter agendum de quibusdam usu fre- *diciale*
quentioribus Juramentis; primum de
Extrajudicialibus, dein de Judiciali-
bus.

§. 377. Maximi nominis & usus est *Vasalli*
Juramentum *Clientelare*, quo Vasalli *de Feudo*
Domi- *investiti*;

100.) Vid. De Jur. Rer. Eccl. Sect. IV.
§. 228, ubi de Contractu conditionato.

Domino directo se obstringunt ad fidelitatem, quando investiuntur Feudo 1.). Remitti hoc Juramentum potest, & frequenter solet, manente tamen obligatione fidelitatis 2.). Vocatur etiam *Homagium*, vel rectius *Hominium*, quia Vasallus promissa hac fidelitate fit *Homo*, id est, *Cliens Domini directi*. Præstari hoc Juramentum etiam a Superiore debet inferiori, a quo Feudum obtinet; ab universitate privato; ab iis etiam, qui de Feudo antiquo investiuntur, etiamsi modicum sit; cum enim Juramentum Vasalli sit personale, ligare non potest animas successorum. In Feudis Imperii Tutores & Curatores Vasallorum minorum præstant Juramentum Fidelitatis: ipsi autem Vasalli, Majores effecti ad nullam renovationem Juramenti, vel Investituræ teneantur, quamvis ex Juramento & Feudi receptione Tutorum vel Curatorum æque teneantur, ac si ipsi jurassent, & Feudum accepissent: sicut etiam

-
- 1.) De Jur. Rer. Eccl. Sect. 4. §. 429.
 2.) C. 14. de Jurejur. Materia hujus Juramenti continetur in Lib. II. Feud. tit. 6. de forma fidelit.

De Juramentis in specie. 477

tiam Vasalli in majore ætate constituti, non tenentur ab Imperatore recens electo petere Investituram, jam obtentam a Vicariis Imperii 3.). Juramentum insolitis terminis conceptum exigere Dominus a Vasallo non potest: si factum id sit, præsumitur metu extortum.

§. 378. Episcopi Germaniæ, antequam adeant administrationem Episcopatus, varia Juramenta præstare solent: inprimis de servandis Capitulationum articulis, contra quos jam olim Principes Germaniæ Anno 1522. & 1523. in Comitibus Norimbergensibus gravamen detulerunt ad Nuntium Apostolicum 4.); & Juramenta annullavit Innocentius XII. si per ejusmodi Capitulationes restringatur potestas Episcoporum, vel quæratur utilitas Canonorum, nisi Articuli illi quoad Regimen Ecclesiasticum sint confirmati a Pontifice, vel ab Imperatore

Episcoporum Germaniæ.

-
- 3.) Capitulatio hodierna FRANCISCI Imperatoris, & JOSEPHI II. Regis Roman. Art. II. §. 5. 6. & 7.
4.) Continetur istud inter 100. Gravamina cap. 65. apud GOLDAST. Const. Imper. part. 2. fol. 54. seq.

tore quoad Regimen seculare §.). Multi etiam Episcopi Germaniæ ad initium Regiminis, vel primi ingressus sui Juramentum præstare solent Statibus Provinciæ suæ, vel Urbis Episcopalis civibus, more aliorum quorundam Principum secularium 6.). De Professione Fidei edenda ab Episcopis, morem antiquissimum refert PETRUS DE MARCA 7.). De Juramento autem in Concilii Tridentini Decreta adjiciendo, habemus Constitutionem PII IV. Pontificis. Fridericus Comes a Wied Elector Coloniensis potius abdicare voluit Archiepiscopatum Anno 1567. quam ut ad Professionem juratam

5.) Dicitur jam aliquid de Hierarch. Eccl. §. 215. *Factum & Jus* Juramenti Episcopalis in Causa Herbipolensi, insertur a LUNIGIO selectis Scriptis Illustr. fol. 450. seqq. Mentio talis juramenti fit C. 2. VIII. q. 3.

6.) Vid. BUDERUS de Juram. Princip. Eccl. a fol. 17. De Juramento Electorum Ecclesiasticorum ante Electionem Regis Romanorum videatur Aurea Bulla Cap. 2. §. 3.

7.) De Concord. Sac. & Imper. lib. 6. C. 8. §. 13.

De Juramentis in specie. 479

eam se compelli passus sit 8.). Olim etiam Episcopi juramentum scripto præstabant Archiepiscopis suis 9.). Nova formula se Romanæ Sedi obstrinxit S. BONIFACIUS 10.), quando a Gregorio II. in Episcopum ordinatus, hoc ipsum Bonifacii nomen accepit, WINIFRIDUS antea dictus; & ut alii Archiepiscopi in receptione Pallii se obstringerent, in Synodo persuasit 11.). GREGORIUS VII. in hujus Juramenti

8.) Vid. LADERCHIUS Annal. Eccl. ad ann. 1567. n. 206. seqq.

9.) De hac re agitur in C. 3. de Major. & obed. quod explicat PETRUS DE MARCA loc. cit.

10.) Inter Epistolas Bonifac. post Num. 117. SERARIUS Mogunt. rerum lib. 3. C. 19.

11.) Vid. BONIFACII Epist. 105. ad Cudbertum. BUDERUS de Juram. Princ. Eccl. §. 20. inepte scribit, S. Bonifacium agnovisse, se imprudenter jurasse, graveque illud Sacramentum se exacte servare non posse. Desumit id ex Epist. 3. in Collectione Serarii, ubi Bonifacius consulit Danielelem Episcopum, quid sibi faciendum. quando ad promovendam animarum salutem, Aulam Regis adire necesse est, ubi pravos & incorrigibiles Sacerdotes vitare corpore tenus non poterit, cum tamen se ejusmodi ho-

ramenti formula apertam addidit mentionem *Fidelitatis* 12.). quam formulam ab Archiepiscopis usurpandam confirmat PASCHAL. II. 13). Recentiore cum ab Episcopis in Consecratione, tum ab Archiepiscopis in Receptione Pallii recitandam edidit CLEMENS VIII. insertam Pontificali Romano 14.). Singulares quasdam clausulas addit INNOCENTIUS III. pro Archiepiscopo Bulgariae 15.). Doctores Sedi Apostolicæ minus faventes hæc Juramenta Pontifici ab Episcopis Germaniæ præstanda, calumniantur tanquam impia, libertati Principum Germaniæ inimica, & Juribus Imperatoris adversantia: quam malevola hæc sit crisis,

mines vitaturum jurato promississet. Etiam Apostolus Paulus aliquos devitari præcipit: si quis igitur pro casu particulari dubitat, an & quomodo hæc evitatio fieri debeat; an propterea censendus est agnoscere, quod *imprudenter* doctrinam Apostoli sequi profiteatur?

- 12.) C. 4. de Jurejur.
 13.) C. 4. de Elect. Vid. FLORENS ad Lib. I. Decretal. tit. 8.
 14.) Sub Titulo de Consecrat. Electi in Episcop. & in Hierarch. Eccl. §. 254.
 15.) In Gestis INNOCENTII III. §. 77. ^{ex} Edit. Baluzii.

De Juramentis in specie. 481

his, abunde patet, si consideremus Episcoporum nostrorum in Feudi & Regalium Investitura, Imperatori & Imperio præstandum Juramentum, quod illæso Juramento, quo Pontificibus se obstringunt, æque inviolate observant, ac alii Principes Laici, vel A catholici Episcoporum nomen gerentes.

§. 379. Multæ quæstiones & controversiæ excitantur a Doctoribus de Juramento Promissorio contractibus firmandis adjecto: cujus natura probe intelligenda est. Quidam Author recentior videtur Juramentum promissorium ita explicare: *sicut Deus fidelis est, ita fideliter implebo, quod promitto.* Sed nequaquam hic est sensus Juramenti promissorii: nam hæc formula non est invocatio Dei aut rei Divinæ in testimonium adductæ, prout Juramentum ibidem definitur; sicuti etiam non esset Juramentum, si quis diceret, sermo meus tam verus est, sicut verum est Verbum Dei. Talis enim formula continet comparisonem cum Deo, vel perfectionibus Divinis, quæ posset esse impia, si quis fidelitatem vel veracitatem suam perfecte

De Juramento
contractibus ad-
jecto

H h com.

De Judiciis.

comparare velit cum Divina; non tamen continet adjurationem Dei, seu invocationem Divini Nominis in testimonium, consequenter non est Juramentum. Natura igitur Juramenti promissorii consistit in eo, quod Deum tanquam summe veracem invocem in testem, non tantum presentis & serii mei animi, sed etiam secutura suo tempore executionis promissi mei.

Due Regulae.

§. 380. De hoc Juramento duas regulas tradit Jus Canonicum. Juxta primam 16.) *Non est obligatorium contra bonos mores praestitum Juramentum.* Altera vult, omne Juramentum servandum esse, quod non vergit in aeternae salutis dispendium, nec redundat in alterius detrimentum 17.). Cum igitur Juramenti obligationem metiamur ex actu, cui adjicitur, potest considerari I. Actus contra bonos mores. II. Actus cui Jura simpliciter non assistunt. III. Actus invalidus in odium creditoris. IV. Actus invalidus in favorem jurantis. V. Actus nullus ex defectu formae substantialis. VI. Actus reprobatus ratione rei, de qua fit. VII. Actus

16.) In C. 58. de R. J. in 6.

17.) C. 28. de Jurejur. C. 2. de pacti in 6.

Stus simulatus. De singulis apponimus exemplum.

§. 381 Prior regula I. intelligit *bonos mores* in sensu Theologico tales, *Juramentum* contra quos agi non potest absque *adjectum* peccato, quando scilicet actus turpitudinem in se continet, vel principaliter est prohibitus ob publicam utilitatem. Nam de Jure Civili sæpe dicitur aliquid esse contra *bonos mores*, id est, contra aliquam politicam rationem, ubi tamen non intercedit periculum peccati, & prohibitio nec naturalem, nec perpetuam rationem habet: unde Jus Canonicum tali prohibitioni Legis Civilis præfert obligationem Religionis, quæ continetur in Juramento. Exemplum Juramenti contra *Mores Theologicæ bonos*, & vicissim contra *Mores Juridicæ bonos* dari solet, quod adjicitur pacto filix renuntiantis hæreditati paternæ; & quod additur pacto de hæreditate viventis sine ejusdem voluntate & consensu. Prius illud pactum filix est quidem contra *bonos Mores Legis Civilis*, & ab eadem Lege reprobatur; nihilominus non fovet peccatum, nec vergit in alterius detrimentum: igitur

H h 2

tur

tur Jus Canonicum servari illud jubet, si juramento sit firmatum 18.), quale etiam est pactum de alienandis rebus dotalibus 19.); item promissio Minorennis, quod contra lationem nolit petere restitutionem in integrum: qui actus solummodo sunt prohibiti vel irriti in favorem privatorum, licet indirecte prohibitio redundet in bonum publicum. Econtra pactum de hereditate viventis absque ejus consensu, prohibetur ex ratione naturali, quia inducit votum captandæ mortis, consequenter aliquam affert peccandi occasionem: istæ autem pactiones, quæ inducunt votum captandæ mortis, reprobantur non solum in Jure Civili, tanquam plenæ tristissimi & periculosi eventus 20.), sed etiam a Jure Canonico 21.). Putat quidem ZASIUS 22.), tam sinistra vota captandæ mortis, antiquis Romanis esse
re.

18.) Cit. C. 2. Jus Canonicum tamen non reprobatur tale pactum injuratum.

19.) C. 28. de Jurejur. C. 2. eod. in 6.

20.) L. fin. C. de pact. L. 11. C. de Transact.

21.) C. 2. & 3. de Concess. præbend. in 6.

22.) Lib. 2. Cons. 1. n. 38.

relinquenda, apud Germanicam æquitate parum cognita. Sed cum Leges & Canones nitantur ratione naturali, & perpetuam causam habente, ad omnes populos pertinere censentur, qui Legibus istis vivunt: consequenter Juramentum tali pacto adjectum, non est obligatorium, utpote contra bonos mores in sensu Theologico tales præstitum. Idem dicendum de omni promissione actus turpis, cum tali Juramento desit necessaria comes Justitia: unde nec opus est absolute a tali Juramento; quando autem ejusmodi jurantes absolvendi dicuntur a juramento 23.) , intelligitur, declarandum esse, eos non obligari. Similiter non confirmantur actus ob favorem publicum prohibiti 24.): talis est actus, quo Clericus privilegio fori renuntiat.

§. 382. II. Actus, cui Lex non assistit simpliciter, fieri tamen illum non prohibet, Juramento confirmatur, quia nullam turpitudinem continet, neque ex parte rei, neque ex parte jurantis, neque ex parte illius, cui

*Adjectum
actui, cui
Lex non
assistit.*

H h 3

fit

23.) C. 12. §. fin. de Jurejur.

24.) C. 12. de for. compet.

fit juramentum. Unde licet 25.) regulariter alteri stipulari nemo possit, efficax tamen erit talis stipulatio, si juramentum accedat.

Adje- S. 383. III. Si actus est invalidus
ctum a- in odium Creditoris, cui fit juramen-
ctui in- tum, qualis est promissio usurarum,
valido in actus ipse quidem ex justitia non ob-
odium ligat, servandum tamen & Domino
credito- reddendum esse adjectum juramentum
ris. obligante religione dicitur 26.) : Cre-
 ditor autem restituere tenetur, quod
 absque jure accipiet. Similis fere di-
 spositio in Jure Canonico 27.) habe-
 tur de eo, qui post jurata Sponsalia
 meditatur religiosum statum ingredi;
 nam tutius ei esse dicitur, religione
 juramenti servata, prius contrahere,
 & postea, si elegerit, ad religionem
 migrare. Hic modus satisfaciendi ju-
 ramento non omnibus arridet: pu-
 tant autem, Creditorem in ejusmodi
 casibus teneri remittere juramentum,
 vel absolutionem ab eo servando con-
 cedendam esse. Mihi videtur tale ne-
 gotium

25.) Juxta L. 38. §. 17. ff. de Verb. ob-
 lig.

26.) C. 6. de Jurejur.

27.) C. 16. de Sponsal.

De Juramentis in specie. 487

gotium habere fere eandem rationem, quam habent compensationes a jure approbatae. Titius debet Cajus centum ex mutuo: Cajus debet Titio centum ex emptione: utriusque jus & obligatio brevi manu extinguitur per compensationem. Simili fere modo Titius ex virtute Religionis tenetur dare usurario centum nummos: usurarius ex virtute Justitiae tenetur hos centum restituere Titio: utriusque obligatio videtur sublata brevi manu, si Titius agnoscens & profitens suam obligationem, hos centum nummos retineat, quos mox deberet recipere ab usurario. Pariter quando Titius obligatur Deo complere jurata sponsalia, & vicissim Sponsa tenetur juxta Sacros Canones hanc obligationem remittere, absolutum ab obligatione juramenti se credere potest Titius, quia Deus non censetur obligare ad servandam obligationem, quam remittit Creditor.

§. 384. IV. Quando actus est pro- *Adje-*
hibitus vel irritus in favorem jurantis, *ctum a-*
valebit juramentum de eo servando *ctui in-*
adjectum. Talia sunt *Sacramenta pube-* *valido in*
rum super contractibus rerum suarum non *favorem*
re- *jurantis.*

H h 4

re-

retractandis 28.) : item Juramentum, quod fœmina adjicit fidejussioni ; item quod adjicitur donationi inter patrem & filium , inter maritum & uxorem. Applicari huc solet Regula Juris 29.) : *invito beneficium non datur.* Habet igitur juramentum vim renuntiationis , & cuilibet licet renuntiare juri suo absque detrimento alterius. Si autem factum in alterius præjudicium convertatur ; vel si omnino quis agere prohibeatur , prout alienare vel contrahere prohibetur prodigus , in ejusmodi actibus juramentum non subsistit.

*Adje-
ctum a-
ctui in-
valido ex
defectu
formæ.*

§. 385. V. Si actus non valet ex defectu formæ substantialis a Legibus requisitæ, non valebit etiam juramentum pro confirmatione ejus actus adjectum : tales enim solennitates introductæ sunt pro utilitate publica, quæ juramento privatorum non potest everti. Si tamen ejusmodi actus aliquo modo sustineri possit , valebit etiam juramentum meliori jure , quo valere poterit. Exempla quædam ponit

28.) *Auth. Sacramenta puberum. C. si adversus vendit. C. 9. & 28. de Jurejur.*

29.) *L. 69. ff. de R. J.*

*Actus in-
validus
juramen-
to firma-
tus*

§. 387. Ex dictis constat, multos actus & contractus confirmari adjecto Juramento: difficultas eo reducitur, an actus jure civili nullus, sed tamen juxta positas conclusiones juramento firmatus, ita reddatur validus, ut ipse contractus in linea Justitiæ commutativæ valere censeatur, an vero solum Juramentum ex obligatione Religionis vigorem habeat. In multis locis separatur actus profanus a Juramento, & Judices seculares, nulla habita Juramenti ratione, decernunt de his actibus, prout eorum natura seorsim spectata exigit: Juramenti autem curam omnem relinquunt Pastoribus animarum. In his locis facile deciditur proposita quæstio. Nam si causa in Judicium trahatur, pro nullitate actus pronuntiabitur: si quem juramenti religio mordeat, pro tranquillanda conscientia mittetur ad Episcopum, vel Confessarium; in foro autem externo nulla actus obligatio agnoscetur. Abstrahendo ab hac praxi quibusdam statutis innixa, de qua judicium nostrum interponere necesse non est, consideramus quæstionem juxta communes Leges Civiles & Canonicas.

§. 388.

De Juramentis in specie. 491

§. 388. Id facile conceditur, ex Ju- Oblgat
ramento non derivari obligationem ex Justi-
tiam erga hominem, quia juramen-
tum erga solum DEUM obligationem
Religionis continet. Nihilominus
quia Imperator FRIDERICUS Sacramen-
ta puberum super contractibus non
retractandis sponte facta, inviolabili-
ter custodiri imperat; & Imperator
ALEXANDER non tantum perjurii, sed
etiam *perfidia* se autorem futurum cre-
debat, si adversus venditionem mi-
noris juramento confirmatam, con-
cessisset restitutionem 32.) ; insuper
Jus Canonicum 33.) pactum Juramen-
to firmatum servari imperat; ideo plu-
rimi docent, ipsum etiam contractum
seu pactum pro casu adjecti Juramen-
ti servandum esse, consequenter ex
obligatione Justitiæ commutativæ, ex
qua contractus seu pactum servari de-
beret, si prohibitio vel irritatio non
accederet. Ad istud asserendum com-
modissima via mihi videtur, dicendo,
Leges non intendere nullitatem actus
pro

32.) L. 1. & Auth. Sacramenta. C. si ad-
vers. vendit.

33.) C. 2. de pact. in 6. C. 2. de Jure-
jur. in 6.

pro casu adjecti juramenti. Cum enim Leges talem contractum servari velint, colligo, eum a Legibus non irritari pro circumstantiis, quando adjicitur Juramentum. Unde respondetur, juramentum non adjicere obligationem justitiæ contractui a Legibus irritato: sed potius actum talem non irritari a Legibus pro eo casu, quo juramentum intercedit, cum ipsæ Leges talem contractum servari velint. Ex quo principio etiam resolvitur dubium, an effectus Juramenti confirmatorii transeat ad hæredes ejus, qui contraxit: quamvis enim vinculum Juramenti sit mere personale, ita ut hæres jurantis non sit perjurus, si contraveniat jurato contractui; nihilominus quando contractus pro casu adjecti Juramenti habetur pro valido, ad istum observandum tenetur etiam hæres jurantis ex justitia.

Jura- §. 389. Hucusque de Juramento ex-
menta Ju- trajudiciali actum est. In Judiciis &
dicialia decisione litium, plurimæ dantur oc-
religionis casiones ad exigenda Juramenta, ut
injicien- omnia summa fide & religione agan-
de causa: tur. Unde quamvis extrajudicialia
 possint scripto fieri; Judicialia tamen
 debent

De Juramentis in specie. 493

debent oretenus præstari, juxta formulas consuetas, citato Adversario ad videndum & audiendum jurare. Homines plebeji & indocti debent prius commoneri de gravitate hujus actus; formandumque est desuper Protocol- lum. Omitto Juramentum, quo obstringuntur Judices, Adseffores, alii- que, quorum opera in Tribunalibus causæ agitantur 34.)

§. 390. Quamvis ex præstato Jura-
mento præsumi possit bona fides Ju-
dicis; nihilo minus partes censent se
pe se habere causam, ut suspectam
habeant bonam Judicis fidem, & hanc
suam suspicionem confirmant jura-
mento quod vocatur *Juramentum per-
horrescentiæ*, qua voce intelligitur a-
ctus Judicialis, quo litigans Judicem
sibi suspectum ita recusare potest, ut
etiam nulla, neque allata neque pro-
bata suspicionis causa, coram Judice
Superiore juret, se valde timere, ne
Judex æquam justitiam non sit admi-
ni-

34.) Formulæ talium Juramentorum præ
Camera Imperiali continentur in Ordin.
Cam. p. 1. tit. 57. seqq. & in Conc.
Ord. Cam. p. 1. tit. 71. seqq. Aliam for-
mulam præbet Justinianus Novell. 8.
in fin.

nistraturus. Vocatur etiam *Ejeratio bone spei* ex horrore facta. Fundamentum videtur habere in Jure Canonico 35.) , ubi perhorrescens locum, vel etiam potentiam sui Adversarii, fidem judici de hoc timore debet facere *saltem per proprium Juramentum*. FELTMANNUS in singulari tractatu de Juramento perhorrescentiæ ostendit, ex Jure Canonico nequaquam probari perhorrescentiam Judicis solo juramento firmatam. Plures Dissertationes de hac re in utramque partem editæ sunt Anno 1759. Jus Bavaricum non videtur rejicere tale juramentum 36.) . Si loquamur de perhorrescentia, qua excludimus Judicem, facile admitto, non haberi sufficiens fundamentum neque in Jure Civili, neque in Jure Canonico, cum Judex habeat præsumptionem pro se, nec facile recusari debeat, nisi exhibitis gravibus causis. Si praxis alicubi permittit, ut solo præstito juramento, absque alia causa expressa repudietur Judex, sequi possumus illam praxin, quæ tamen
in

35.) C. II. §. I. de Rescript. in 6.

36.) Cod. Jur. Judic. C. I. §. 19. 20.
Observat. ibid. §. 20.

In aliis tribunalibus autoritatem non habebit. Unde etiam assertiones Jurisperitorum de suis Provinciis loquentium, extendi non debent ad aliarum regionum tribunalia.

§. 391. Actori agere volenti obstare potest juramentum de non agendo præstitum: de qua re supra dictum in priori Titulo: & habemus in Germania Ordinationem Camerae Imperialis 37.) pro casu, quo Dominus suum subditum, aut Magistratus suum civem ob causas mere civiles incarceratum, non ante ex carcere dimittit, quam solenne juramentum de carcere non vindicando præstet, quæ obligatio jurata vocari solet *Urpbeda*, qua ratione sæpe innocentibus via agendi occluditur. Cum autem hoc modo Juramentum fieret vinculum iniquitatis, provisum est, ut post causæ cognitionem, & petitam informationem, concedatur relaxatio juramenti ad effectum agendi. Et hanc relaxationem adeo privative sibi Judex secularis vendicat, ut pro tali casu Nuntiorum Apostolicorum absolutiones a juramentis ad agendum in supremis
Im-

Juramentum de non agendo:

Imperii Tribunalibus omnino non attendantur. Similiter absolvitur testis a Juramento, quo se non revelaturum secreta promisit.

*Juramen-
tum Ca-
lumniæ*

§. 392. Ut litigantes metu religionis a calumniando, id est, a malitiosis artibus & fraudibus absterreantur, inventum est *Juramentum Calumniæ*, quod post litis contestationem, coram Judice pro tribunali sedente a litigantibus præstandum est super causa bona fide suscepta, & deinceps proseguenda. Est igitur partim assertorium de credulitate, quod credat se habere justam causam, partim promissorium de tota deinceps lite proseguenda absque fraudibus, simulationibus &c. 38.). Hoc juramentum Calumniæ est generale, semel tantum præstandum super tota causa: si autem exigitur speciale super certo quodam articulo, vocari solet *Juramentum malitiæ*. Exigere Juramentum Calumniæ possunt omnes, qui in Judici-

38.) Capita hujus juramenti continentur his versiculis:

Illud juretur, quod lis sibi justa videtur:
Et si quæretur, verum non inficietur:
Nil promittetur, nec falsa probatio detur:
Ut lis tardetur, dilatio nulla petetur.

cio sive suo, sive alieno nomine com-
parent, permittente tamen Judice,
qui etiam potest præstationem hanc
ex officio injungere. Præstant illud
regulariter omnes litigantes, sive suo,
sive alieno nomine, speciali mandato
muniti, judicium suscipiant: exci-
piuntur Parentes, Patroni 39.), Do-
mini, Vasalli & Pares Curix. Actor
jurare renuens, ab instituta actione
cadit: Reus vero pro confesso habe-
tur; accedente tamen sententia de-
claratoria Judicis. Procurator ex of-
ficio Judicis datus, non est cogendus
ad præstandum hoc Juramentum, quo-
ad merita, vel justitiam seu injustitiam
causæ attinet: quoad alia hujus jura-
menti capita jurare cogitur. Procu-
ratori Fisci hoc juramentum remitti-
tur,

l i

89.) In Pandectis Florentinis, ex quibus
nostræ vulgatæ editiones desumptæ
sunt, scribitur *neque Patrono, neque Pa-
rentibus remittitur*. Sed melius corrigi-
tur: *aque Patrono & Parentibus remit-
titur*. Vid. CUJACIUS lib. 9. observ. c.
37. GOTHOFRED. ad L. 34. §. 4. ff. de
Jurejur. Huic correctioni favet Autor
Basilicor. lib. 22. tit. 5. c. 32. *ὅτι καὶ*
ὁμῶς πατρὶς ἢ πατρῶν.

De Judiciis,

tur, cum ob dignitatem mandantis, tum quia calumniari non præsumitur, quem officii necessitas excusat. Idem dicitur de Statuum Consiliariis, quando defendunt causas Dominorum suorum ex officio 40.). Etiam Universitates & Collegia jurare coguntur, vel per Syndicum, vel per unum aut duos seniores, vel per eos, quos adversa pars nominaverit, qui jurent in suam & aliorum animam 41.).

*Quando
prestari
debeat?*

§. 393. Juramentum Calumniæ tacite remitti potest, illud non exigendo: expresso pacto id fieri non potest, quia calumniis via aperiretur. Judex tamen potest expresse remittere, & prohibere, si videat apertum periculum perjurii: Leges enim ut calumniis, sic etiam perjuriis nolunt viam aperire. Præstari hoc juramentum

40.). Recess. Imp. Ann. 1654. §. 43.
41.) DIO CASSIUS Hist. Rom. lib. 47. refert, Triumviros juramento se aliosque obstrinxisse, omnes Cæsaris superioris actiones se ratas habituros. fol. 385. ad Ann. U. C. 712. dein ad Ann. 785. sua omnes sponte, seorsim unusquisque fidem dederunt, quasi eo melius præstito juramento, cum antea uno juramentum præeunte, reliqui assentirent. fol. 724.

De Juramentis in specie. 499

tum non solet in causis criminalibus, olim etiam in causis spiritualibus 42.); hodie contrarium statuitur 43.). Episcopus juramentum hoc non debet præstare inconsulto Romano Pontifice; Clericus inconsulto Episcopo 44.). Exigi hoc juramentum etiam potest in Causa Appellationis, quamvis in prima Instantia fuerit juratum; quia est alius Judex, fiunt novæ probationes, plerumque est alius Procurator. Effectus hujus Juramenti est, quod deinceps calumniæ suspicionem cessare faciat, donec evidenter de calumnia pateat. Juxta nonnullos etiam jurans de calumnia, a refusione expensarum liberatur 45.). Continet autem hoc Juramentum in se etiam Juramentum dandorum & respondendorum, quod actor præstare nonnunquam

I i 2 quam

42.) C. 2. de Juramen. Calum.

43.) C. 1. §. fin. eod. in 6.

44.) C. 1. de Juram. Calum. Apud Romanos jurare Flaminem Dialem fas nunquam erat. AUL. GELL. Noct. Attic. lib. 10. c. 15. quippe in rebus levioris momenti absurdum est, ei non credere, cui res maximæ & sacræ creditæ sunt, ut ait PLUTARCHUS in Quæst. Roman.

45.) De hoc infra ad tit. de sent. §. 439.

quam debet de articulis bona fide positus, & Reus de Responsionibus bona fide dandis.

Juramentum Testium. §. 394. Alia Juramenti in Judiciis frequentissimi species est, quod veritatis detegendæ causa testibus imponitur, cum injuratus testis nihil probet, etiam in causis Summariis. Praxis tamen quarundam Provinciarum admittit, ut Personæ Illustres per scripturam sub fide sua absque corporali Juramento deponant, & depositionem sigillo & subscriptione sua munitam Judici transmittant. Consuetudo, ut Officiales sub Juramento, quo Principi vel Universitati obstricti sunt, ad testimonium dicendum admittantur, non deberet tolerari, nisi sint Personæ Dignitatis præcipuæ, vel res ad ipsorum officium pertinentes: aliæ enim causæ non cadunt sub hoc juramento. Remitti hoc Juramentum, saltem in Causis Civilibus, potest a partibus, in quarum favorem introductum est: magnum enim discrimen intercedit inter Juramentum testium, & inter Juramentum Calumniæ, quod expresse remitti non potest: hoc enim ab ipsis litigantibus præstandum est
in.

De Juramentis in specie. 501

in causa propria; Juramentum testium in aliena: dein petere remissionem Juramenti calumniæ est contra bonos mores & utilitatem publicam.

§. 395. Dicta Juramenta in Judicio *Juramentum* religionis injiciendæ causa exiguntur: *tum litis* alia litis & controversiæ decidendæ *finiendæ* causa adhibentur, dicunturque certa *causa*, litis definitio cum obtestatione Divini Nominis. Aliud est *Voluntarium*, aliud *Necessarium*. *Voluntarium*, quod etiam extra judicium fieri potest, hoc loco dicitur, quod in Judicio ex libera voluntate pars parti defert, Judice approbante: liberum enim Actori est, si vel probationibus destituatur, vel onus illorum subire nolit, fundamentum intentionis suæ, conscientiæ Rei committere. *Necessarium* dicitur, quod ob inopiam probationis, in rebus dubiis a Judice causa cognita defertur, necessario præstandum ab eo, cui delatum est 46.).

Ii 3

§. 396.

46.) Maximum remedium expediendarum litium in usum venit jurisjurandi religio: qua vel ex pactione ipsorum litigatorum, vel ex auctoritate Judicis deciduntur controversiæ. L. 1. ff. de Jurejur.

Voluntarium de- § 396. Voluntarium Juramentum
fertur deferre, id est, petere ab altera parte
Reo, licet juramentum, quo lis finiatur, possunt
Actor ni omnes, qui non prohibentur: pro-
hil præ- hibentur autem, qui rerum suarum
stiterit: administrationem non habent, sicuti
 alibi dictum est de Transactione, cu-
 jus species est delatio juramenti. Cui
 per sententiam imposita est proba-
 tio, lapsu temporis, quo censetur
 consentire in sententiam, non potest
 amplius deferre juramentum, cum
 dicta sententia censeatur transisse in
 rem judicatam. Econtra ei, qui ju-
 ramentum detulit, permittitur re-
 gressus ad probationes, antequam al-
 ter juramentum præstitit, præsertim
 si probationes interim invenit, qui-
 bus antea destitutus fuerat 47.). Jux-
 ta communem regulam, actore non
 probante absolvitur reus, & si actor
 in probatione omnino defecerit, reus de-
 bet, etsi nihil præstiterit, obtinere 48.).
 Nihilominus debere reum præstare ju-
 ramentum sibi delatum, etiamsi actor
 nihil probaverit, tenent multi; quia
 Leges universim statuunt, posse acto-
 rem reo deferre juramentum, nec di-
 stin-

47.) MOLLERUS Semestral. lib. 3. c. 3.

48.) C. fin. §. I. de Jurejur.

stinguunt inter actorem probantem aliquid, vel nihil probantem 49.) ; idque posse fieri in medio litis, vel in ipsa definitiva sententia, vel etiam in principio litis dicunt 50.), scilicet antequam aliquid probatum sit. Accedere videtur publica utilitas, ut actori liceat citissime finem liti imponere, causæ suæ victoriam collocando in fide & conscientia rei. Regula illa, quod actore non probante absolvendus sit reus, procedit, quando actor in se suscipit onus probandi per ordinarias probationes: si autem mox in principio litis per juramenti delationem reum constituit testem & judicem in causa propria, locum habet altera regula, Reum non jurantem damnari. Textus ex Jure Canonico allegari solitus loquitur de Juramento necessario, vel saltem de casu, ubi actor in probatione defecit, id est, non plene probavit: non pertinet proin ad præsentem quæstionem. Videtur itaque in praxi tenendum, actorem,

I i 4

et si

49.) L. 25. §. 3. ff. de probation. L. 34.
§. 6. & fin. item L. 38. ff. de Jurejur.
L. 9. C. de reb. cred.
50.) L. 12. C. ibid.

etsi nihil præstiterit, posse Reo deferre juramentum.

*Quibus
possit de-
ferri?*

§. 37. Quando hoc Juramentum defertur, simul communicanda est formula Juramenti & petenda declaratio partis intra terminum præfixum, an velit juramentum præstare aut referre, vel contra formulam juramenti excipere. Potest autem deferri omnibus, qui excepti non inveniuntur; excepti sunt, qui ob ætatem, vel alia ratione juramenti præstandi capaces non sunt, vel notitiam rei, de qua jurare debent, non habent. Unde factum alienum non debet probari per juramentum veritatis, sed per juramentum credulitatis: nec potest deferri juramentum hæredi de facto testatoris: si autem hæres de credulitate jurare jubeatur, præstare hoc juramentum compellitur, quamvis aliis probationibus uti malit, ex mente eorum, qui universim dicunt, eum, cui juramentum defertur, non esse admittendum ad probationem: nam qui juramentum defert, vult evitare vexationem litis, quæ intentio valde laudabilis est, & servit ad tranquillitatem Reipublicæ. Non est quidem
vitu-

vituperanda intentio illius, qui probare mavult, quæ affirmet, quam dubium cuiquam relinquere, an pejerarit § 1.): nihilominus prior ratio, quæ finem litis intendit, videtur favorabilior Reipublicæ, quando eligitur Juramentum, quod a Legibus laudatur tanquam *maximum remedium expediendarum litium*. Quamvis pupillus parum aptus sit ad jurandum, nihilominus ejus jusjurandum deferente Adversario ratum habetur: sibi enim imputare debet Adversarius, qui pupillo illud detulit § 2.). Sic etiam religio filii jurantis proderit patri: cujus tamen conditionem deteriore redere non potest filius referendo juramentum § 3.). Porro est *observandum, ut in quibus non permittitur exceptionem non numerata pecuniæ opponere, in his nec jusjurandum offerre liceat § 4.).*

I i 5

Si

51.) QUINTILIANUS Institut. lib. 5. C. 6. de Jurejur.

52.) L. 26. ff. de Jurejur. Quando in L. 34. §. 2. ibid. dicitur: *Pupillo non defertur jusjurandum*, id intelligitur de Pupillo invito.

53.) L. 24. ibid.

54.) L. 14. §. 3. C. de non numer. pecun.

Similiter voluntarium Juramentum non solet habere locum in criminalibus, & Causis Matrimonialibus, saltem ubi negatur matrimonium, item in feudalibus &c.

Quando possit recusari, vel referri? §. 398. *Manifestæ turpitudinis & confessionis est, nolle nec jurare, nec jurandum referre* 55.). Nihilominus con-

ditiones quædam expectandæ sunt, quibus non præstitis, juramentum recusari potest. Inprimis deferens juramentum, jurare debet, se non calumniandi, aut Adversarium terrendi animo juramentum deferre, sed bona fide id facere, ut a lite discedatur 56.): & ab hoc juramento non excusantur illi, qui alioquin excusati sunt a præstando juramento calumniæ, quales sunt Parentes, Patroni, Dominus feudi, Advocati Fiscales &c. Qui autem refert juramentum, non tenetur jurare de calumnia. Hæc relatio locum præcipue habet, si ex contractu, vel quasi contractu agatur: non autem, si agatur ex delicto, veluti furti, aut conditione furtiva, aut rerum
amo-

55.) L. 38. ff. de Jurejur.

56.) Resuscitavit LEO Imperator Novell. 99. antiquas Leges, scilicet L. 34. §. 4. & L. 37. ff. de Jurejur.

amotarum, cujus facti reus solus est, qui liquido jurare possit. Similiter referri non potest juramentum ei, qui veritatem ignorare censetur: in tali igitur casu juramentum nec recusari, nec referri potest. Extra hos casus juramentum, si extra iudicium deferatur, impune recusari potest: in iudicio delatum præstari debet aut referri. Si autem is, cui iusjurandum a parte in iudicio delatum est, paratus sit jurare, ei tamen iusjurandum remittatur; habebit actionem & exceptionem iurisjurandi perinde ac si vere jurasset 57.). Præter remissionem iuramenti, notanda etiam est ejusdem revocatio: delatum enim, sed nondum præstitum revocare potest actor, & alias probationes exhibere; postea autem non licet iterum ad Sacramentum recurrere 58.): referens autem juramentum non potest relationem revocare, & deferens non potest relatum recusare. Si quis accepit juramentum delatum, & ante illud præstitum moritur, mors supplet præstationem iuramenti, nisi aliæ præsumptio-

57.) L. 9. §. 1. ff. ibid.

58.) L. 11. C. de reb. cred.

sumptiones urgeant. An autem post mortem hæredes compelli possint ad juramentum credulitatis, potest pendere ex arbitrio Judicis, vel consuetudine Tribunalium.

Ejus effectus.

§. 399. Effectus Specialis hujus Juramenti est, quod litibus finem imponat, speciem transactionis contineat, majoremque habeat auctoritatem, quam res judicata 59.), ob accedentem scilicet Religionis auctoritatem, ita ut sententia ex juramento decisoria lata, retractari non possit ob instrumenta postea reperta: posset tamen jurans, per claras & abundantes probationes argui de perjurio. Unde si Actor juramentum detulit, hoc præstito, omnis actio extinguitur: & vicissim si reus juramentum detulit, actor illo præstito, ab omni alia probatione relevatur: nec parti, quæ juramentum intulit, datur provocationis remedium; cum nimis crudele esset, parti, quæ hoc detulit, propter hoc ipsum, quod Judex ejus petitionem secutus est, superesse provocationem 60.). Exceptio Jurisjurandi impedit litis ingressum

59.) L. 2. & 25. ff. de Jurejur.

60.) L. 12. §. 3. C. de reb. cred.

gressum, & dicitur *litis finita*: actio autem ex Jurejurando est prætoriana in personam, & dicitur actio in factum, quia quaeritur solummodo de facto, videlicet an juratum sit 61.)

§. 400. Postquam vidimus de Jure-^{Jura-}jurando *Voluntario*, nunc agendum de ^{mentum}Judiciali *Necessario*, quod inopia pro-^{necessa-}bationum in rebus dubiis a Judice cau-^{rium}sa cognita deferretur 62.), si nempe aliquid semiplene est probatum. Juramentum hoc non potest recusari, nec referri, sed necessario est præstandum, habeturque loco probationis, cujus defectum supplet; unde vocatur juramentum *suppletorium*, imponendumque est a Judice ex officio, licet neutra pars petat. Dependet sæpe ex arbitrio Judicis, an Actori vel potius Reo Juramentum suppletorium sit deferendum, si uterque semiplenam probationem attulerit: determinatio fieri debet, *inspectis personarum, & ipsius cause circumstantiis* 63.): ut ille potius sup-

61.) §. II. Inst. de Action. L. 5. §. 2. ff. de Jurejur.

62.) L. 31. ff. de Jurejur. L. 3. C. de Rebus cred.

63.) C. fin. §. fin. de Jurejur. & C. fin. de testib. in 6.

supplere defectum plenæ probationis juramento permittatur, pro quo melior stat præsumptio.

Cui sit deferendum?

§. 401. Qui laborat infamiæ nota, ita ut facile pejeraturus credi possit, non est admittendus ad juramentum suppletorium, licet admittatur ad juramentum oneris, quale est juramentum calumniæ & fidelitatis, ad quod etiam admittitur excommunicatus. De jure communi, Judæo non esset deferendum Juramentum suppletorium: deferri tamen solet in Camera Imperiali 64.). De spuris dubitant aliqui ob adhærentem maculam; sed facile admitti possunt, modo honestam vitam ducant 65.). Si Actor & Reus omnino sint pares, Reo potius deferendum est juramentum, cum Actor instructus probationibus ad iudicium venire debeat; favorabiliores autem sint partes Rei, & Leges in dubiis promptio-

64.) MYNSING. Cent. 5. obs. 6. HARTMANNI præct. observ. tit. 24. de Juram. observ. 6.

65.) *Pro eo, quod filius Sacerdotis dicitur, si ceteræ virtutes in eum conveniant, non rejicimus, sed suffragantibus meritis conveniendo eum recipimus. C. 12. & 13. dist. 56.*

De Juramentis in specie. 511

promptiores sint ad absolvendum, quam ad condemnandum. In Causis valde arduis, ex quibus jurans magnum commodum acquirit, in causis famosis, in criminalibus criminaliter actis, in matrimonialibus, ubi agitur contra valorem matrimonii, & universim, quando Lex requirit apertissimas ac plenas probationes, locum non habet Juramentum suppletorium, nisi forte istud cedat in utilitatem Rei, ad cujus absolutionem proniora sunt jura. Cum Judex tale Juramentum ex æquitate deferat, petente id litigatore, quando intentionem suam non plene probatam apprehendit, quod plerumque post conclusionem in causa clare apparet; ideo potest Juramentum deferri etiam post conclusionem in causa, instante litigatore & dicente, se quidem existimare, causam suam satis esse probatam: si tamen id præter expectationem suam Judici factum esse non videretur, in eum casum petere, sibi deferri juramentum necessarium. Effectus ejus est, ut Judex per sententiam Actore jurante reum condemnet; jurante autem reo, hunc ipsum absolvat: quæ
tamen

tamen sententia nunquam transit in rem judicatam, utpote lata ex probatione privilegiata, nempe ex proprio juramento & testimonio partis & quidem in causa propria. De hoc igitur Juramento loquitur Juris-Consultus 66.) : *admonendi sumus, interdum etiam post jusjurandum exactum permitti Constitutionibus Principum, ex integro causam agere, si quis nova instrumenta se invenisse dicat, quibus nunc solis usus sit. quod hodie solet fieri per Restitutionem in integrum. Huc revocatur Juramentum Purgationis, de quo in Sectione II. redibit sermo.*

Juramentum in litem.

§. 402. Post decisam causam locum sæpe adhuc habet *Juramentum in litem*, id est, quod re litigiosa non amplius existente, a Judice delatum, in ipsam litem, sive rei in Judicium deductæ, & ab Adversario non præstitæ, æstimationem ab Actore interponitur. Nonnunquam autem est juramentum *Affectionis*, quando res, quæ probabilem recipit affectionem, dolo vel culpa lata non restituitur: nonnunquam *Juramentum Veritatis*, quando apud debitorem ex mora culpabili, aut alia culpa

66.) L. 25 ff. de Jurejur.

De Juramentis in specie. 513

culpa non levi species perempta est, & creditor jurat, quanti res post moram communi æstimatione fuerit. Defertur hoc juramentum ei, qui est litis dominus, & suo nomine litem contestatus. Unde non defertur Procuratori, nec Pupillo impuberi: bene autem Matri, quæ hodiernis moribus sub certis conditionibus tutrix potest esse filiorum. Ex Persona Rei, requiritur dolus aut contumacia, rem non restituentis, vel non exhibentis: ex parte actoris supponitur jus, quod quilibet suæ rei pretium definire possit, cum nemo invitus rem suam abalienare teneatur. Effectus jurisjurandi in litem est, quod per illud actori permittatur, rem pro libitu suo æstimare, si dolus vel lata culpa Adversarii intercedat. Si hæc non arguatur, Judex litem æstimat vero pretio. Antequam autem juramentum in litem veritatis exigatur, debet præcedere taxatio Judicis. Is, qui litis æstimationem recepit, non potest amplius petere rem ipsam, ne simul habeat rem & pretium, quia res censetur vendita: de evictione tamen non

K k tenetur

De Judiciis.

tenetur ei, qui litis æstimationem præstare maluit, quam rem restituere. Pretium affectionis est pœnale: unde non transit ad hæredes accusati, nisi lis jam contestata fuerit vivente testatore, vel nisi ipsi hæredes in pari dolo vel culpa versentur.

Juramentum Zenonianum.

§. 403. Juramento in litem affine est Juramentum Zenonianum, ita dictum ab Imperatore ZENONE, qui 67.) de hoc Juramento statuit, ut postquam de violentia per alias probationes constiterit, damnum per violentiam datum, si exacte quantitas probari non possit, taxetur a Judice pro personarum atque negotii qualitate, illudque juramento damnum passi manifestetur, non tamen ultra taxationem a Judice factam 68.). Huic oppositum est juramentum *Minorationis*, seu *Minutionis*, quo Reus damni a se violentia expulsiva aut ablativa dati æsti-

-
- 67.) In L. 9. C. unde vi. ex qua desumptum est C. 7. x. de his, quæ vi &c.
68.) D. BARO DE CRAMER Opusc. tom. 2. N. II. habet Dissert. de Juramento in litem tam affectionis, quam veritatis. & N. 12. de Juramento in litem singularis interesse.

De Juramentis in specie. 515

estimationem, ab actore factam, minuit. Usitatum hoc juramentum est in Saxonia, in aliis Provinciis incognitum 69.)

§. 404. De Juramentis tam in genere, quam in specie scribunt innumeri, imprimis omnes Commentatores Juris Canonici & Civilis ad concordantes titulos. Dein JEREMIAS SETSER de Juramentis. SERAPHINUS DE SERAPHINIS de Privilegiis Juramentorum. JOAN. GUTIEREZ de Juramento Confirmatorio. VINCENTIUS CAROCIUS de Juramento litis decisorio STRYCKIUS de Cautelis Juramentorum, item MELETEMATA de Juramentis. LAUTERBACH Vol. 4. Disp. 143. THUMMIUS de Juramentis. Autores varii in Tractatum Tom. 4. Inter Theologos Morales commendatur summopere
PAULUS LAYMANN lib. 4.
tract. 3.

*Autores
de Jura-
mentis.*

K k 2

TI-

69.) D. WIDEBURGIUS Diff. Jurid. de
Jurament. Minorationis.